

Nabad – kas ainult imetlemiseks?

■ Kahe aasta pikkusel polaaraastal on kord kolmes kuus polaarpäev, viimati eile.

Mullu märtsis algas rahvusvaheline polaaraasta 2007–2008, mis kestab – nii naljakas kui see ka ei paista – 2009. aasta kevadeni. Teine kummalinenä tunduvalt tõi on eelse, 12. märtsi nimetus – rahvusvaheline polaarpäev. Igaüks teab, et sel ajal on polaarpäev (aeg, kui päike ei looju) vaid lõunapoolusel. Milleks on küll sääraseid aastad ja päevad kehtestatud?

Külmkapist sõltub meie eluolu

Nii nagu enamikul meist keeleb elu omaenda naba ümber, täpselt samuti on maakera kliima tihedalt seotud Maa nabadega, täpsemalt polaaraladega. Nende uurimisele on pühendatud palju aega, raha ja inimteadmisi juba enam kui sajandi vältel.

Rahvusvahelisi polaaraastaid on korraldatud päris mitu: 1882–1883, 1932–1933, seejärel rahvusvaheline geofüüsika aasta 1957–1958 ning ikka poolesajandilise vaheajajärel siis praegu käimasolev polaaraasta.

Miks rahvusvaheline? Seepärast, et polaaralad on tun-

tud kui maakera kliimaköögid ehk külmkapid, mille töötamisest sõltub meie kõigi eluolu.

Miks aasta, ehkki kestab kaks aastat? Vast mugavuse tõttu. Kaks aastat seepärast, et jõuaks kahe ekspeditsioonihooajaga midagi korralikku ära teha.

Veel väärrib märkimist asjaolu, et nn polaarpäevi korraldatakse tolle nn aasta jooksul õige mitu: kord kolmes kuus. Iga päev on pühendatud tähtsale teemale: näiteks 21. septembril 2007 olid selleks mere jääprobleemid, edasi jääkupid ning nüüd “Muutuv maailm: minevik, olevik, tulevik”.

EMHI peadirektor Jaan Saar: “See tähendab, et teadlased keskenduvad polaarpäevale pühendatud aruteludel muutustele geoloogilises ajas, täpsemalt viimase miljoni aasta jooksul toimunud jääaegadele ning jääaegadevahelistele perioodidele. Nende tsüklite regionaalsete erinevuste mõistmine aitab selgitada ka viimase aja kliimamuutusi.”

Just Gröönimaa ja Antarktilise kilomeetrite paksuste jää-

kilpide ehitus annab ju teavet kliimast ja atmosfääri koostisest sadade tuhandete aastate kestel.

Järgmiste polaarpäevade teemaatika puudutab enam elukeskkonda: 18. juuni teemaks on “Maad, taimed, loomad – maa ja elu” (bioloogiaga seonduvad küsimused), septembris aga “Inimesed” (sotsiaalteadused), detsembris “Pooluste kohal” (astronoomia, geofüüsika). Viimasel polaarpäeval (märts 2009) toimuvatel aruteludel leiab käsitlemist ookeanide elustik.

Selliste polaaraastate korraldamise idee tuli pealtnäha maarotilt – Austria-Ungari ohvitserilt Karl Weyprechtilt, kes oli teadlaseks tolle riigi polaar ekspeditsioonil aastail 1872–1874. Tema ideed olid: paljud meteoroloogia ja geofüüsika probleemid saavad alguse polaarpiirkondadest, ja et neid lahendada, tuleb ühendada mitme maa jõud.

Ajaga on arenenud nii teadusaparatuur kui ka ekspeditsioonide logistiline tase. Vaid üks näide raskusest, mis ootavad uurijaid jääväljadel. Esimesel polaaraastal ei suudetud varustada Arkti-

kas USA ekspeditsiooni. Seitseteist meest kahekümne neljast nälgisid surnuks, ülejäänuid süüdistati kannibalismis!

Kuidas on lood meie kaasmaalaste osalusega nendes üritustes?

Eestlased jääväljadel

Rahvusvahelise geofüüsika aasta raames osalesid 1957–58 Antarktikas meregeoloog Ivar Murdmaa ning kirjanik Juhan Smuul.

Aastast 1963 on Lõunamandril ja sellega seotud ekspeditsioonidel käinud vähemalt 26 inimest, kes on vähemalt Eesti päritolu. Neist kõige staažikamad on vast linnoloog (järvede uurija – ka Antarktilise mandril on järvi!) Enn Kaup seitsme ning meteoroloog Vello Park nelja korraga.

Vello Park on aga läinud Antarktika hõlvamise ajalukku ühe kõige karmima talvitumisega mandri südames paiknevas uurimisjaamas Vostok aastail 1982–1983. See, et külma oli –60 kuni –86 kraadi, polnud veel kõige hullem. Katastroof tabas mehi, kui põles maha elektrigeneraa-

REUTERS/SCANPIX

tori maja ja kadus raadioside. Igivana generaatori remont ja majade mingil moel kütmine hoidis mitte ainult hinge sees, vaid võimaldas isegi teha teaduslikke vaatlusi.

Jah, nabad pole ainult imetlemiseks...